

AVSS, JOS KŪRIMO IR VYSTYMO PROBLEMAS

J. LASKOVAS

Statistikos, kaip liaudies ūkio valdymo ir planavimo priemonės, tobulinimas tiesiogiai susijęs su tarybinės valstybės keliamais socialiniais-ekonominiais uždaviniais. Spartus socialistinės ekonomikos vystymasis, visuomeninės gamybos mastų didėjimas, ūkinių ryšių plėtimasis labai padidina statistikos vaidmenį liaudies ūkio valdymo sistemoje. Vis didesni reikalavimai keliami valstybinei statistikai, renkant, apdorojant ir analizuojant valstybinio liaudies ūkio vystymo plano duomenis. Devintojo penkmečio metų socialiniai-ekonominiai ir moksliniai-techniniai liaudies ūkio procesai turėjo tiesioginės įtakos tarybinės statistikos raidai, statistinės informacijos srautų didėjimui, TSRS CSV vyriausiojo skaičiavimo centro duomenimis, devintojo penkmečio metais informacijos, reikalingos valstybės valdymui ir liaudies ūkio planavimui, apimtis padidėjo 26%. Atlikti tyrimai rodo, kad „jau dabar faktiškai ekonominės informacijos srautai 4—5 kartus viršija normalų žmogaus sugebėjimą ją priimti“¹. Yra du būdai vis didėjančios apimties informacijai apdoroti: didinti darbuotojų skaičių arba daugiau naudoti skaičiavimo techniką. Tyrimai rodo, kad 50—70% darbų, susijusių su informacijos apdorojimu ir pavedamų statistikos darbuotojams, gali būti atlikta techninėmis priemonėmis ir pirmiausia šiuolaikinėmis įvairaus galingumo ir našumo elektroninėmis skaičiavimo mašinomis.

Skaičiavimo technika statistinei informacijai apdoroti mūsų šalyje pradėta naudotis jau 1920 m. Apdorojant 1926 m. gyventojų surašymo duomenis, jau plačiai buvo naudojamos skaičiavimo mašinos. Sparčiais tempais skaičiavimo technika statistinei informacijai apdoroti pradėta diegti nuo 1957 m., kai valstybinės statistikos organų sistemoje buvo pradėtos kurti mašininio skaičiavimo stotys. 1976 m. TSRS CSV skaičiavimo sistema sudarė 2784 skaičiavimo organizacijos, o tai 16 kartų viršija 1957 m. lygį. Tik per pastaruosius 10 metų TSRS CSV skaičiavimo organizacijų skaičius išaugo beveik 3,5 karto². 1977 m. sausio mėn. 1 d. TSRS CSV skaičiavimo sistemoje buvo 2966 skaičiavimo organizacijos, iš jų 167 sąjunginiai, respublikiniai ir sričių skaičiavimo centrai, 243 rajonų (miestų) valstybinės statistikos informaciniai skaičiavimo centrai, 1960 rajonų (miestų) valstybinės statistikos informacinių skaičiavimo stočių, 596 rajonų (miestų) valstybinės statistikos mašininio skaičiavimo stotys³.

Skaičiavimo technikos diegimas statistikos organų sistemoje padėjo mechanizuoti apskaitos ir statistikos darbus. Skaičiavimo technika, sudarydama valstybinės statistikos organų materialinę-techninę bazę, paspartina statistinės informacijos surinkimą ir apdorojimą. Tačiau negalima sutapatinti valstybinės statistikos organų sistemos su jos technine baze. Aišku,

¹ Брага В. В., Поношкина Т. П. Система обработки статистической информации на ЭВМ. М., Статистика, 1977, с. 4.

² Овчаренко Т. Актуальные вопросы создания АСГС.—Вестник статистики, 1978, № 2, с. 10.

³ Володарский Л. О дальнейшем совершенствовании государственной статистики в свете решений XXV съезда КПСС.—Вестник статистики, 1976, № 6, с. 10.

kad šiuolaikinė skaičiavimo technika įneša esminių kokybinių pakeitimų į statistinės informacijos rinkimo ir apdorojimo sistemą, vadinasi, ir į valstybinės statistikos organų sistemą.

TSKP XXIV suvažiavimo priimtose direktyvose pasakyta, kad būtina: „Plačiau kurti ir taikyti automatizuotas planavimo ir valdymo sistemas ša-rose, teritorinėse organizacijose, susivienijimuose, įmonėse“⁴. „Automatizuota valdymo sistema (AVS) naudoja automatines duomenų apdorojimo priemones ir ekonominius matematinius metodus valdymo uždaviniams spręsti“⁵. AVS mūsų šalyje pradėtos diegti apie 1950 metus, o Lietuvos TSR pirmoji AVS pradėta kurti 1964–1965 m. Vilniaus skaičiavimo mašinų gamykloje.

Sprendžiant apskaitos ir atskaitomybės bei statistinės informacijos rinkimo, apdorojimo ir saugojimo problemą, didžiulis vaidmuo priklauso automatizuotai valstybinei statistikos sistemai (AVSS). Vadovaujantis liaudies ūkio planavimo ir valdymo poreikiais, AVSS pradėtos kurti 1971 m. AVSS — tai kokybiškai naujos valstybinės statistikos vystymosi etapas. Automatizuota valstybinė statistikos sistema — tai statistinės informacijos rinkimo, apdorojimo ir saugojimo sistema, kuri remiasi ekonomiais matematiniais metodais ir plačiu elektroninių skaičiavimo mašinų, ryšių ir orgtechnikos priemonių naudojimu valstybinės statistikos organuose. AVSS yra svarbiausia visos ekonominės informacijos sistemos dalis, vyriausia integruojanti grandis, garantuojanti metodologinį, techninį ir organizacinį ekonominės informacijos vieningumą. Ji yra viena iš stambiausių specializuotų tarpšakinių informacijos sistemų, kuri gerokai pagerins valstybinės statistikos organų darbą. Numatoma tobulinti darbą tokiomis kryptimis: a) trumpinti statistinės informacijos kelią nuo jos šaltinio iki vartotojo; b) sukurti statistinės informacijos surinkimo ir apdorojimo integruotą sistemą, kuri garantuotų informacijos kompleksinį apdorojimą, perdavimą, kontrolę, paiešką ir statistinių duomenų išdavimą; c) garantuoti ekonominių bei matematinių metodų ir modelių panaudojimą kompleksinei ekonominių reiškinių analizei. Vadinasi, AVSS padės toliau tobulinti liaudies ūkio valdymo sistemą, gerinti liaudies ūkio planavimą bei didinti visuomeninės gamybos efektyvumą.

Vadovaudamasi TSKP XXIV suvažiavimo nutarimais, TSRS CSV patvirtino AVSS kūrimo kryptis. Remiantis mūsų respublikos administraciniu-teritoriniu suskirstymu, Lietuvos TSR AVSS kuriama pagal teritorinį-hierarchinį principą, išskiriant du lygius: respublikinį ir rajoninį. Respublikinio lygio organizacinė techninė bazė yra Lietuvos TSR respublikinis skaičiavimo centras (RSC), o rajoninio lygio — rajonų (miestų) valstybinės statistikos informaciniai skaičiavimo centrai bei stotys. Pagal automatizuotas valstybinės statistikos sistemas kūrimo techninį projektą AVSS numatyta kurti dviem etapais — pirmąjį ir antrąjį AVSS eiles.

Mūsų respublikoje pirmoji AVSS eilė buvo įdiegta 1975 m. Jos pagrindą sudarė elektroniniai informacijos apdorojimo kompleksai ir lokaliniai statistikos uždaviniai, sprendžiami antros kartos elektroninėmis skaičiavimo mašinomis.

Į respublikinę AVSS pirmosios eilės sudėtį įėjo tokių funkcinių posistemų uždavinių kompleksai:

1. Darbo ir darbo užmokesčio statistikos;
2. Naujos technikos statistikos;
3. Pramonės statistikos;
4. Žemės ūkio statistikos;
5. Kapitalinės statybos statistikos;
6. Materialinio-techninio tiekimo statistikos;
7. Transporto ir ryšių statistikos;

⁴ TSKP XXIV suvažiavimo medžiaga. V., „Mintis“, 1971, p. 266–267.

⁵ Lietuviškoji tarybinė enciklopedija, t. I. V., „Mokslas“, 1976, p. 503.

8. Gyvenamojo komunalinio ūkio ir gyventojų buitinio aptarnavimo statistikos;

9. Kultūros ir mokslo statistikos;

10. Biudžetų statistikos.

Respublikos AVSS pirmoji eilė apėmė 29 uždavinius, iš kurių 23 įdiegti ir nuolat naudojami⁶. AVSS funkcinių posistemį sudaro kompleksas statistinių darbų, kuriuos vienija bendras statistinio tyrimo objektas, turintis tam tikrus tarpusavyje susijusius rodiklius. Taigi objektas gali būti visas liaudies ūkis, jo šaka, visuomeninės reprodukcijos elementai, gamybinės ekonominės veiklos kryptys ir pan. Kuriant AVSS pirmąją eilę, funkciniais posistemiais buvo paimtos atskiros statistikos šakos, vykdančios statistinės informacijos rinkimo ir apdorojimo funkcijas. Atlikti tyrimai rodo, kad įvairiuose funkcinuose posistemiuose elektroninių informacijos apdorojimo kompleksų vaidmuo nevienodas. Sąjunginės AVSS pirmosios eilės funkciniam posistemyje „Pramonės statistika“ elektroniniai informacijos apdorojimo kompleksai sudarė apie 60%, o „Biudžetų statistikos“ posistemyje — apie 95% visos informacijos, apdorojamos šiuose posistemiuose⁷.

Elektroniniai informacijos apdorojimo kompleksai grindžia tolesnį statistinių darbų tobulinimą, panaikina informacijos srautų judėjimo lygiagreumą, racionalizuoja pirminius ir suvestinius statistinius dokumentus, sumažina statistinių darbų darbo ir materialines sąnaudas, pakelia statistikos organų darbuotojų darbo našumą. Visi šie laimėjimai, pasiekti įdiegus AVSS pirmąją eilę, dar labiau matomi, susiejus juos su statistinės informacijos vartojimo sfera. Įdiegus AVSS pirmąją eilę, valdymo ir planavimo organai kokybiškiau ir sparčiau aprūpinami statistine informacija, o tai savo ruožtu didina liaudies ūkio valdymo operatyvumą.

AVSS pirmosios eilės elektroniniuose informacijos apdorojimo kompleksuose buvo remtasi integruoto duomenų apdorojimo principu, t. y. visiškai nauja statistinės informacijos apdorojimo technologija ir metodologija, kurios anksčiau nenaudojo statistikos organai. Integruotas statistinės informacijos apdorojimas — tai atliekamų atskirai statistinių darbų tarpusavio ryšio įgyvendinimas, statistikos organų surinktus duomenis panaudojant daugelio uždavinių (darbų) sprendimui. Tai įgalina gauti maksimalų naudingos informacijos kiekį.

Elektroninių informacijos apdorojimo kompleksų negalima traktuoti kaip mechanškai sudėjus gautų statistinių uždavinių (darbų) sumos. Šie kompleksai apima pačius svarbiausius šakos statistikos darbus su milžiniškais įeinančios ir išeinančios informacijos masyvais. Tačiau duomenų apdorojimo kompleksiško idėjos — maksimaliai panaudoti minimalų įeinančių rodiklių skaičių — AVSS pirmoje eilėje nebuvo galima įgyvendinti, nes nebuvo pagrįstos jų informacinio aprūpinimo metodologijos (iš esmės buvo naudojamos tos pačios statistinio stebėjimo formos). Ši idėja bus įgyvendinta, kuriant AVSS antrąją eilę, kai bus taikomas integruoto duomenų apdorojimo principas. Kuriant AVSS antrąją eilę, keliamas uždavinys pereiti nuo elektroninių informacijos apdorojimo kompleksų prie integruotų funkcinių posistemų, kartu sukuriant automatizuotą duomenų banką (ADB). Manoma, kad integruota duomenų apdorojimo sistema bus tobulinama dviem kryptimis: a) stambinami elektroniniai informacijos apdorojimo kompleksai, siekiant išplėsti įeinančios informacijos bazę; b) kuriami objektų registrai, kaip viena iš pagrindinių AVSS respublikinio lygio statistinio stebėjimo organizavimo formų.

Automatizuotą valstybinės statistikos sistemą sudaro funkciniai ir aprūpinimo posistemiai. Kaip matėme, kiekvienas funkcinis posistemis spren-

⁶ Центральное статистическое управление Литовской ССР. Материалы первой очереди автоматизированной системы государственной статистики (АСГС) Литовской ССР. В. РВЦ ЦСУ Лит. ССР, 1975, с. 9.

⁷ Сводный технический проект автоматизированной системы государственной статистики (вторая очередь), т. I. М., НИИ ЦСУ СССР, 1976, с. 18.

džia skirtingus (šakinius) statistinius uždavinius. Tuo tarpu aprūpinimo posistemiai yra bendri visiems funkciniais posistemiams. Jie kuriami siekiant organizaciniu, metodologiniu ir techniniu požiūriu sujungti juos į vieningai organizuotą bendrą informacijos apdorojimo sistemą. Taigi aprūpinimo posistemiai — tai metodologinių, informacinių, techninių ir organizacinių priemonių kompleksas, užtikrinantis visų funkcinių posistemių statistinės informacijos apdorojimą.

Kuriant aprūpinimo posistemius, viena iš svarbiausių dabarties problemų — tai pradinės statistinės informacijos tobulinimas. Manoma, kad šis darbas bus vykdomas keliomis kryptimis: tobulinama mašinų, ūkių, organizacijų pirminė apskaita ir galiojanti statistinė atskaitomybė, unifikuojama pradinė informacija, organizuojant vienkartinius tyrimus ir surašymus bei organizuojant naujas statistinio stebėjimo formas. Kai kurios pradinės statistinės informacijos gerinimo kryptys jau dabar sėkmingai įgyvendinamos. Pavyzdžiui, statistinės atskaitomybės tobulinimas visuomet buvo statistikos mokslo ir praktikos objektas. Didelis darbas, kuriant AVSS pirmąją eilę, buvo atliktas unifikuojant statistinę atskaitomybę ir pritaikant ją mašininiam apdorojimui. Tačiau elektroninės skaičiavimo technikos negali patenkinti dabar naudojama pagrindinė statistinio stebėjimo forma — atskaitomybė, nors ir nuolatos tobulinama. Ji buvo tinkama stebėjimo forma statistinei informacijai surinkti ir jai apdoroti perforacinėmis skaičiavimo mašinomis. Statistinėse ataskaitose, kuriose atsispindi įmonės ar ūkio veiklos rodikliai, be einamojo laikotarpio faktinių duomenų, yra bazinio laikotarpio ir planiniai duomenys. Jie statistinėse ataskaitose sudaro apie 40%⁸. Tokia atskaitomybė pateisinama, nes patogų turėti planinius ir bazinio laikotarpio faktinius duomenis. Tačiau atsiranda naujų galimybių informacijai surinkti ir jai apdoroti, taikant ESM. Tada objekto stebėjimui reikia taikyti visai naują statistinio stebėjimo formą — registrus. Registrai patogūs statistinei informacijai surinkti tiesiog iš objektų pirminių dokumentų, kuriuos galima kokybiškai apdoroti ESM.

Registrai sudaro įrašų masyvas, o kiekvieną įrašą sudaro vienodas visai vienarūšei objektų visumai rodiklių rinkinys. Pavyzdžiui, pramonės įmonių registre yra laikomas kiekvienos įmonės svarbiausių rodiklių rinkinys. Registrai, kaip nauja stebėjimo forma, pranašesni tuo, kad gaunami gana smulkūs duomenys, kad išvengiama dubliavimo, nes statistiniai duomenys gaunami ir įvedami į ESM tik vieną kartą, kai įvykis įvyksta. Be to, registrai užtikrina integruotą duomenų apdorojimą. Registrai padeda gauti apibendrintus duomenis bet kokiam datui, per bet kokį laikotarpį, atsižvelgiant į valdymo ir planavimo poreikius.

Priklausomai nuo surenkamų duomenų specifikos, jų laikymo būdo, jau dabar kuriami pramonės ir žemės ūkio įmonių, statybų ir kitų objektų registrai, kuriuose bus fiksuojami ir laikomi duomenys nuo reiškinio atsiradimo momento iki jo išnykimo. Pramonės įmonės registras kuriamas, siekiant kaupti ir saugoti informaciją apie kiekvienos pramonės įmonės gamybinę ūkinę veiklą. Jau dabar eksperimentiniai darbai, kuriant pramonės įmonės registrą, atliekami Estijos TSR. Jau užbaigtas Estijos TSR 240 pramonės įmonių 1971—1973 m. techninis pramonės įmonės registro formavimas ir jo užpildymas informacija⁹.

Viena iš svarbių metodologinių problemų, susijusių su automatizuotos valstybinės statistikos sistemos vystymu, yra sąjunginių klasifikatorių ir žymėjimų sistemos komplekso, kaip statistinių duomenų fondo pagrindo, kūrimas ir diegimas. Nuo 1977 m. į statistinių darbų praktiką pradėti diegti techninės-ekonominės informacijos sąjunginiai klasifikatoriai. Numatoma, kad šie klasifikatoriai iš pradžių bus naudojami sprendžiant svarbiausius

⁸ Брага В. В., Ланюшкина Т. П. Система обработки статистической информации на ЭВМ. М., «Статистика», 1977. с. 83.

⁹ Сводный технический проект автоматизированной системы государственной статистики (вторая очередь), т. 1. М., НИИ ЦСУ СССР, 1976, с. 97.

funkcinius statistikos uždavinius. Toks laipsniškas klasifikatorių taikymas yra svarbi priemonė, plėtojant ryšius tarp AVSS funkcinių posistemių bei pereinant prie vieningos duomenų klasifikavimo ir žymėjimo sistemas. Sąjunginių klasifikatorių vaidmuo ypač padidės, įgyvendinus integruotą statistinės informacijos apdorojimą, t. y. kai pradiniai duomenys bus įvedami vieną kartą ir diferencijuotai panaudojami daugelį kartų. Ypač svarbūs yra produkcijos, liaudies ūkio šakų, įmonių ir organizacijų sąjunginiai klasifikatoriai. Įeinanti informacija, kuri yra klasifikatoriuose, tam tikrą laiką yra pastovi ir daugelį kartų panaudojama spręsti įvairiems statistikos uždaviniams (darbams). Vystantis liaudies ūkiui, atsiranda naujos įmonės, nauji statybų objektai, kuriuos turi parodyti įeinanti informacija, vadinasi, šie pakitimai ir papildymai turi atsispindėti ir klasifikatoriuose. Tai rodo, kad juose esančios informacijos tikrumas yra svarbiausias klasifikatoriaus naudingumo kriterijus, parodantis jo praktinę reikšmę.

TSKP XXV suvažiavime priimtose „Pagrindinėse TSRS liaudies ūkio vystymosi kryptyse 1976—1980 metams“ pasakyta: „Toliau vystyti automatizuotas valdymo sistemas bei skaičiavimo centrus, didinti jų efektyvumą, nuosekliai sujungiant juos į vieningą bendravalstybinę informacijos apskaitai, planavimui ir valdymui rinkimo ir apdorojimo sistemą“¹⁰. Šie nurodymai iškelia tolesnio AVSS tobulinimo problemą — susieti automatizuotą valstybinės statistikos sistemą su automatizuota planinių skaičiavimų sistema (APSS) ir šakinėmis bei žinybinėmis automatizuotomis valdymo sistemomis (AVS). AVSS ir kitų automatizuotų valdymo sistemų sąveika turi pasireikšti racionalių darbo pasidalijimu. Aišku, kad visos sistemos turi būti tarpusavyje susijusios ir sudaryti tam tikrą vienybę. Tačiau, vertinant visas sistemas vienybės požiūriu, dar neiškūs yra atskirų sistemų uždaviniai ir tikslai. AVSS, kaip informacinei kolektyvinio naudojimo skaičiavimo sistemai, keliamas uždavinys — surinkti, apdoroti, saugoti ir perduoti apibendrintą informaciją, siekiant visapusiškai patenkinti liaudies ūkio valdymo ir planavimo poreikius. Pagrindinis apdorotos statistinės informacijos vartotojas yra automatizuota planinių skaičiavimų sistema, kuri panaudoja ją socialiniam-ekonominiam planavimui. Taigi AVSS turi būti svarbiausias statistinių duomenų apie liaudies ūkio, kultūros ir mokslo vystymąsi šaltinis, kuriuos APSS vartoja planavimui bei liaudies ūkio planų vykdymo kontrolei. Antra vertus, APSS yra šaltinis tų planinių duomenų, kurie reikalingi tam tikrai AVSS funkcijai realizuoti, t. y. stebėti statistiniams liaudies ūkio planų vykdymui. AVSS ir APSS turi papildyti viena kitą, sudarydamos tiesioginį ir grįžtamojo ryšio kanalą. Tačiau negalima nepaminėti ir kai kurių esminių skirtumų tarp šių sistemų. Gali būti keli planinių skaičiavimų variantai, iš kurių išrenkamas geriausias, optimaliausias, o statistinė informacija konstatuoja įvykusį faktą. Vadinasi, čia gali būti tik vienas vienintelis variantas. Planiniuose skaičiavimuose gali būti atsižvelgta į atskirų subjektų nuomonę, samprotavimus, statistinėje informacijoje to nėra ir negali būti. Statistinė informacija renkama, pradedant žemutinėmis grandimis ir baigiant aukščiausia — centriniais organais, o planinės užduotys teikiamos atvirkščia kryptimi. Vadinasi, apie AVSS ir APSS vienybę galima kalbėti, tik turint galvoje šiuos esminius skirtumus.

Labai reikšminga yra AVSS ir šakinių bei žinybinių AVS tarpusavio sąveikos problema. Jos sprendimo rezultatas svarbus tiek AVSS, tiek šakinių bei žinybinių AVS funkcijų ir uždavinių formulavimui. Remiantis priimtais nutarimais, šakinės ir žinybinės AVS turi spręsti šakos, žinybos planavimo, mokslinio techninio prognozavimo, operatyvaus gamybos valdymo uždavinius. Praktiškai šakinės ir žinybinės AVS pirmiausia rūpinasi ekonominės statistinės informacijos surinkimu ir apdorojimu. Šią funkciją turi vykdyti AVSS, šakinės ir žinybinės AVS čia pažeidžia apskaitos ir

¹⁰ TSKP XXV suvažiavimo medžiaga. V., „Mintis“, 1976, p. 158.

statistikos centralizavimo principą. Taigi duomenų rinkimas ir apdorojimas masiškai dubliuojamas. Jeigu šakinės bei žinybinės AVS ir toliau tą darys, tai per keletą metų mes respublikoje turėsime ne vieną, bet du tokius apibendrintus rodiklius, kaip nacionalinės pajamos, darbo užmokesčio fondas ir pan. Sprendžiant ekonominės statistinės informacijos rinkimo ir apdorojimo uždavinį, šakinės ir žinybinės AVS turi paklusti AVSS reikalavimams. Būtent, šakinės ir žinybinės AVS turi būti kuriamos, atsižvelgiant į AVSS principus, ir tam tikros šakos, žinybos galutinę ekonominę statistinę informaciją turi pateikti tik AVSS. AVSS ir šakinių bei žinybinių AVS sąveika turi reikštis, keičiantis informacija, vykdant informacinį, matematinį ir techninį aprūpinimą.

Norint toliau plėtoti AVSS, reikia plačiau taikyti matematinius statistinius metodus ir modelius socialiniams-ekonominiams reiškiniams tirti. Šie darbai vykdomi dviem kryptimis: a) tiriama reiškinų savitarpio priklausomybė ir ryšys; b) kuriamos tokios rodiklių sistemos, kurios leistų sudaryti visapusišką reiškinio modelį.

Sprendžiant šiuos klausimus, turi būti panaudotos visos statistikos mokslo galimybės. Tačiau patyrimas rodo, kad matematinių statistinių metodų reiškinų ryšiams tirti statistikos organai praktiškai beveik nevartoja. Tokie metodai, kaip išlyginimo, koreliacijos, regresinės analizės ir kiti, sėkmingai taikomi moksliniuose ekonominiuose tyrimuose, o statistika praktiškai jų beveik nenaudoja, nors turi galimybių — sukurtos elektroninės skaičiavimo mašinos ir koreliacinio ryšio tyrimų programos. Nepakankamą matematinį statistinių metodų naudojimą statistikos organų praktikoje lemia apibendrintos statistinės informacijos poreikiai. Liaudies ūkio valdymo ir planavimo organų poreikiai gauti apibendrintą statistinę informaciją sparčiau auga „į plotį“, negu „į gylį“. Tuo ir galima paaiškinti faktą, kad statistikos organų sudarytų statistikos metraščių, pranešimų rodiklių turinys, mokslinis vertingumas ir naujumas jau keliolika metų yra beveik vienodo lygio.

Antroji kryptis sėkmingai diegiama statistikos praktikoje, nes tarpšakinis balansas tiesiogiai susijęs su ekonominiu matematiniumi modeliavimu. Nuo 1975 m. sustambintų šakų ataskaitinis tarpšakinis balansas sudaromas kiekvienais metais ir užima svarbią vietą socialinės-ekonominės statistikos sistemoje. Tolesnis AVSS plėtojimas yra susijęs su socialinių-ekonominių procesų analizės kompleksinių programų kūrimu. Įvykdžius šias programas, bus sukurti ekonominiai matematiniai modeliai: sintetinis liaudies ūkio, pagrindinių gamybinių fondų reprodukcijos, pajamų ir gyventojų vartojimo bei kiti.

Tobulinti statistinės informacijos surinkimo ir apdorojimo metodologijos neįmanoma, neautomatizavus šių procesų, kaip negalima automatizuoti be programų, metodų ir statistikos organizavimo tobulinimo.

Vilniaus V. Kapsuko universitetas
Ekonominės kibernetikos ir finansų
fakulteto statistikos katedra

Redakcinei kolegijai
įteikta 1978 m.
rugsėjo mėn.

И. ЛАШКОВАС

Резюме

Развитие социалистической экономики, быстрый рост масштабов социалистического производства, расширение народнохозяйственных связей существенно повлияли на статистику — важное звено в системе управления и планирования народного хозяйства. За годы девятой пятилетки объем информации, необходимой для планирования и управления народным хозяйством, возрос на 26%. Для своевременной и доброкачественной обработки поступающей информации с 1957 г. органами государственной статистики начата широкая организация машиносчетных станций. Организованное применение счетных и вычислительных машин органами государственной статистики для сбора и обработки информации означает не только механизацию этих работ, но и качественные изменения в самой системе государственной статистики. Широкое применение современной вычислительной техники, средств связи и оргтехники, новых экономико-математических методов при обработке информации означает, что система государственной статистики начиная с 1971 г. вступила в новый этап своего развития — она постепенно превращается в автоматизированную систему государственной статистики (АСГС). В статье дается общая характеристика АСГС, показываются этапы развития этой системы — первая и вторая очереди, их общность и различия.

Автор останавливается на характеристике первой очереди АСГС Литовской ССР. Наряду с этим рассматриваются проблемы, которые возникают в связи с дальнейшим развитием АСГС по пути создания ее второй очереди. Особое внимание уделяется методологическим вопросам создания и совершенствования как функциональных подсистем, так и подсистем обеспечения. Дается описание регистра — новой формы статистического наблюдения, показываются его преимущества по сравнению с другими.

В статье рассматривается практика внедрения общесоюзных классификаторов технико-экономических показателей для решения наиболее сложных функциональных статистических задач.

Рассматривается связь и взаимовязка между АСГС и автоматизированной системой плановых расчетов (АСПР), между АСГС и отраслевыми (ведомственными) автоматизированными системами управления (АСУ). В этой связи АСГС выступает как ведущее, интегрирующее звено в системе сбора, обработки и хранения информации, а также в информационном, математическом и техническом обеспечении.

Рассматриваются вопросы применения математических и статистических методов и моделей в исследовании социально-экономических явлений в условиях АСГС.